

Монтаж во
НАРОДОТ

МОКЌТА Е ВО НАРОДОТ

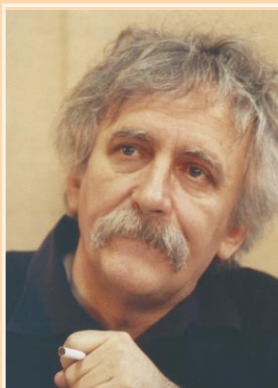
ЈАНУАРИ 2003

Трансформација
на државните медиуми

Публиката
меѓу
чеканот и
наковалната

Фото: Филип Антовски

Владимир Милчин,
директор на
Институтот отворено
општество –
Македонија

Владата
треба да биде
речиси безгрешна

НВО бараат даночни олеснувања

Транспарентноста
во работата - главен адут

Улогата на жените во градењето на постконфликтните
општества и нивната демократизација

Против насилството
и трговијата со жени

Етнологите и фолклористите
бараат поголемо внимание

Не се користат сознанијата од минатото

Светот е против војната
што му се заканува на Ирак од САД

Буди се Исток и Запад

НВО бараат даночни олеснувања

Транспарентноста во работата - главен адут

ГОЦА ЈАКОВЛЕВСКА

Претставници на здруженијата на граѓани кои дејствуваат во различни сектори, како и експерти од областа на даночната политика, кон крајот на минатата година, во организација на Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) дискутираа на тема: "Невладините организации и подобрувањето на правната и даночната рамка".

Граѓанскиот сектор или како што некои го нарекуваат третиот сектор се повеќе добива на значење. Иако некому можеби така му се чини меѓутоа актуелизирањето на овој сектор не е тренд, ниту помодарство, а уште помалку нешто што ќе помине туку-така како сите појави од времен карактер.

Значењето на граѓанскиот сектор се повеќе ќе се зголемува затоа што се зголемува свеста за можностите што ги нуди.

Експанзијата на бројот на невладини организации во последните четири години не значи автоматски и суштинска, односно квалитативна експанзија. Проценката на бројот на регистрирани НВО денес е оди и до 5.000 организации. Сепак, голем број од нив остануваат само регистрирани

Поради очекувањето странските донации да се намалуваат, потребно е повеќе да се работи на мобилизацијата на средствата од домашни извори

НВО, но не и активни. Проблеми-те што организациите ги имаат со финансирањето се една од причините за тоа.

Отежнато прибирање финансиски средства делумно е резултат на постојната даночна рамка. Според неа, донациите за научни, хуманитарни, културни, образовни, здравствени, религиозни и за аматерско-спортски цели можат да добијат даночни олеснувања, но само ако се донации дадени на јавни организации финансирани од државниот буџет или на Правниот крст на Македонија. Со ова, автоматски се исклучени најголемиот број невладини организации, односно обесхрабени се потенцијалните донатори кои би можеле да ги поддржат невладините организации.

"Поради очекувањето странските донации да се намалуваат, потребно е повеќе да се работи на мобилизацијата на средствата од домашни извори", истакна Сашо Клековски, извршен директор на МЦМС и констатира: "Најголемата критика упатена до невладиниот сектор е токму зависноста од странските донации. Во таа насока се потребни даночни олеснувања со кои би се поттикнале даночните обврзници да донираат

во НВО. Меѓутоа, постојната даночна регулатива го оневозможува тоа".

Владините претставници неоведувањето на даночни олеснувања најчесто го оправдуваат со "широките можности за злоупотребата на овие одредби кои се особено опасни во земји со и онака слаба финансиска дисциплина".

Невладините организации се свесни за неповолниот имиџ што е поврзан со нив. Делумно, тоа е ре-

Какви можности за вработување нуди НВО секторот?

Во нашата земја во НВО секторот работат само 0,6% од вкупниот број на вработени, а просекот во земјите во транзиција е околу 4% (во развиените земји: 6%) или до полниот свој развој, во овој сектор треба да се вработат уште 18.000 до 25.000 луѓе. Само уште еден илустративен пример: според Меѓународниот центар за непрофитно право (ИЦНП) – Будимпешта во компаративната студијата: „Преглед на даночните закони кои влијаат врз невладините организации во Централна и Источна Европа“, изготвена во септември 2001 година, Република Македонија меѓу овие 14 земји го зазема најниското место. Да потсетиме дека, само пред 12–15 години, меѓу овие земји бевме лидери.

зултат и на недоволното познавање на она што тие го работат. Тоа пак е резултат на недостатокот на информации за нивната работа.

Учесниците на трибината се согласиле дека е потребна поголема транспарентност и отчетно работење на невладините организации што ќе продонесе да се зголеми довербата во нив, не само од страна на државните институции туку, и од целата јавност. Ова, во перспектива може да ја олесни постапката за иницирање на даночните измени кои се однесуваат на НВО. Предлогот што произлезе од трибината беше во насока на формирање работна група во рамките на Министерството за правда или Министерството за финансии, во која би членувале и претставници од невладиниот сектор. Целта на работната група би била измени на правната и даночната рамка за НВО.

"Создавањето поволни фискални услови за развој на НВО не треба да се сфати како давање бенефиции на НВО, туку како процес на осовременување на даночниот систем на Македонија", вели Славко Лазовски, од секторот за даночна политика при Минис-

терството за финансии. Компарацијата на даночната рамка во Македонија со оние на земјите од Централна и Источна Европа (Преглед на даночните закони што имаат влијание врз невладините организации во Централна и Источна Европа) покажува дека Македонија лошо стои по скоро сите прашања на ослободувањата, олеснувањата и третманот кај сите видови донации. Според Лазовски "ова е силен сигнал за вклучување на сите сили за надминување на ова ситуација".

Можностите за подобрување се гледаат уште на самиот почеток, во таксите (административни, комунални и судски) што ги плаќаат невладините организации. Подобрувањата се можни и во даночните на имот; данокот на додадена вредност, персоналниот данок на доход, како и кај царинските ослободувања за НВО. Според Лазовски кај данокот на добивка треба да се направат најзначајните подобрувања и тоа во делот на даночните бенефиции за донаторите, оданочувањето на доходот од стопанските активности на НВО и оданочувањето на доходот од инвестициите.

ДЕЈАН ГЕОРГИЕВСКИ

Светот е против војната што му се заканува на Ирак од САД

Буди се Исток и Запад

Џесика Ланг и Мартин Шин се само дел од ѕвездите од индустријата на забава кои се приклучиле на протестите

грижа што речиси без потреба се возат автомобили што трошат "дваесет на сто" и не е така добра работа.

Сепак, на Буш најверојатно многу потешко му паѓаат обвинувањата за неморалноста на неговата војнственост. Впрочем, тој е републиканец, а републиканците отсекогаш инсистирале на "моралноста" на својата политика и на пуританизмот како светоглед. Оттаму, обвинувањата за двојни стандарди и за неспровоцирана агресија, или како што кажа една теткичка од Флорида на Си-Ен-Ен: „Во 1990 година имавме право да го нападнеме Ирак. Просто, Садам изврши инвазија на Куввајт. Сега немаме никакви докази за што било, а на секој начин се трудиме да ги саботираме и заобиколиме Обединетите Народи.“

Слична порака, за неморалноста на можната војна упати и Џесика Ланг која во Вашингтон им се обрати на демонстрантите со зборовите: "Патот по кој оди администрацијата е погрешен и ние протестираме против тоа. Тие планираат една неморална војна и ние тоа не смеаме да го премолчиме... Целата приказна за војната, целата таа реторика се користи како камуфлажа на обидот да се врати назад постигнатото на полето на граѓанските права, женските права, социјалната правда и еколошката политика." Џесика Ланг и Мартин Шин се само дел од ѕвездите од индустријата на забава кои се приклучиле на протестите.

Голем број луѓе исто така, ја обвинуваат власта за обид да ги прикрие огромните внатрешни проблеми на САД. Буш и неговата администрација наидуваат на се помалку разбирање за кршењето на граѓанските права на "сите сомнителни" по нападите од "единаесетти-деветти", за економската рецесија, за приграбување-

то на сите овластувања од Конгресот (за што, апропо, Конгресот си е сам виновен, но тоа е друго прашање).

Токму за тоа, пред демонстрантите говореше уште една славна јавна личност, Рон Ковик (автор на "Роден на 4-ти Јули", книга по која е снимен филм со Том Круз). "Родени сте да си ја земете сопствената земја назад. Не само што ќе ја сопрате војната, туку ќе ги смените приоритетите на оваа држава и ќе му ја вратите државата на народот."

Се разбира, Буш и "јастребите" можат да си помислат дека тоа се само екстремите и најрадикалните противници на неговата политика. Сепак, последните истражувања на јавното мислење покажуваат, во зависност од изворите, дека дури и "тивкото мнозинство" веќе не ја поддржува неговата војнственост. Така, анкетата на "Њусвик" покажува дека 60 отсто од испитаниците, иако сакаат да му го видат на Садам грбот повеќе внимание би посакале да им се посвети на невоените решенија.

Како и да е, сепосега е можно *Дуилове* да ги прогласи, нели, ако не се со него, против него се, и САД за дел од "оската на злото."

Такава можност, шегата настрана, не

постои, но видливо е и дека се поголем дел од светот не е баш согласен со политиката на *Белата Кука* кон Ирак. Во текот на минатиот викенд, антивоените демонстрации се одржуваа во Париз, Москва, Токио, Лондон, Истанбул и треба ли да се спомне, скоро секаде на Блискиот Исток. Иако не толку бројни и организирани од шаролико друштво на еколозите, активисти на полето на човековите права, анти-глобалисти, алтер-глобалисти и анархисти, и тие демонстрации широм светот се одраз на се поизразената волја на претходно спомнатото "тивкото мнозинство" да не се поддржи воена акција против Ирак, барем не без добра причина. Во Франција, *Le Journal du Dimanche* (Неделен Весник) објави истражување на јавноста кое покажува дека 76 отсто од испитаниците не сакаат учество на француски војници на операција предводена од САД. Процентите се слични насекаде на запад, каде луѓето делумно се против војната, а делумно, можеби дури и во поголем процент сакаат во таквата (евентуална) војна да ги предводат ОН, а не Америка.

Во Москва го предупредија Буш дека Ирак не е неговиот ранч, како и дека "САД се светски терорист бр. 1!" Во То-

кио илјадници демонстранти носеа пластични пушки со цвеќиња во цевките. Во Истанбул активисти на Партијата на зелените на Турција фрлаа пластични пушки во канта за смет. Демонстрации се одржаа и во Гетеборг, Келн и Бон.

Секако, не сите демонстранти се цвеќиња за мирисање. Во Дамаск, на пример, демонстрантите извикуваа "Садаме, те сакаме, спржи го Тел Авив."

И додека невладиниот сектор и сите мирољубиви луѓе во светот се дигаат да го изразат своето несогласување со новиот конфликт, во Македонија никому ништо.

Така обично бидува. Иако за време на безбедносната криза во Македонија дејствуваа неколку антивоенни кампањи - да ги спомнеме само *Peace Unlimited* на Цивил и "Доста е!" како антивоена коалиција под капата на ФИО-ОМ - денес тие се невообичаено тивки. Нивниот пацифизам, изгледа, е од ад хок тип. Реши го својот проблем и оди на спиење.

Најголемиот проблем е во тоа што, иако нашиот НВО сектор во принцип е глобалистички (за што не се самите виновни, ниту пак, нешто ги обвинуваме, оти донаторите главно се владини агенции од странство, кои по дефиниција се застапници на нео-либералниот светоглед), глобалните состојби многу малку го интересираат. Војната е очигледно сосема неинтересна ако се случува надвор од сопствениот двор.

Можеби постои страв од губење на донаторските фондови. Океј, страв е пресилен збор, но загриженост секако да. До некаде тоа е последица од вообичаената пракса на Западот секогаш несогласување со тамошната политика да се сфати како априори анти-западно чувство. Исто како што не може да се стави знак на равенство помеѓу спротивставувањето на војната со Ирак, со поддршката за Садам, кој, како што рече неодамна Стојан Церовиќ во белградско "Време", "ќе мора да се задоволи само со помошта и милоста Алахова".

Всушност, состојбата не е битно поинаква никаде на Балканот. Штета! Замислете си колкава би била тежината на повикот за мир, а против војната што му се спрема на Ирак, кога тој би пристигнал од регион кој во последните десетина години скоро и да не знае за нешто друго.

Pax vobiscum, или што би се рекло, МИР со вас!

Интервју

ГОРДАНА ДУВЊАК
БИЛЈАНА БЕЈКОВА

Господине Милчин, новата влада на премиерот Црвенковски го троши третниот месец од конституирањето. Како го оценувате досегашниот ангажман на владината коалиција и она што е направено за овој кус период?

- Очекувањата се огромни и тие се резултат на очајничката потреба на граѓаните да видат светлина во тунелот, како и на ветувањата изговорени во кампањата. Но, се покажува дека штетите што ги наследиле владата на Црвенковски ги надминуваат и најпесимистичните оценки. И сега се поставува прашањето: Има ли Владата стратегија за справување со кризата? Ке ја преземе ли иницијативата или ќе остане заглавена во неможност да одговори на сите барања, кои најчесто имаат облик на изнудувања и закани, и со кои Владата е бомбардирана од разни страни? Ке биде ли таа во состојба да дејствува како едно тело или партиите од владината коалиција ќе се грижат пред сè за своите парцијални партиски и етнички интереси и така секој обид да се изгради стратегија ќе го раздробуваат во збир противречни тактики за прибирање краткорочни профити? Задачата е исклучително тешка, зашто во мошне краток рок треба да се изврши санација на штетите, да се стабилизира државата и да се спроведат реформите. Новата влада е неоспорно подобра од претходната, но се плашам дека тоа нема да биде доволно. Таа треба да биде речиси безгрешна.

Колку сте задоволни од кадровските решенија што се понудија за пополнување на високите државни функции и колку тие можат да одговорат на предизвиците ветени во изборната кампања?

- Во јавноста веќе беа изнесени критички ставови за некои кадровски решенија кои не ги задоволуваат критериумите на стручноста и компетентноста. За некој би можело да се каже и дека се скандалозни. Препознатливи се партискиот клиентелизам и конвентивното, задоволувањето на регионалните (провинцијалните?) интереси, роднинските и деловните врски - соочени сме со ефектот "веќе видено". За волја на вистината, треба да се каже дека ова сè уште не е доминантно, но на власта треба да ѝ се предочи разочарувањето што го предизвикаа некои кадровски решенија. Во едно свое интервју, премиерот се обиде да не утеша со објаснувањето дека функционерите, вклучително и министрите, биле само "ве-де", односно вршители на должноста. Слаба утеха! Институционалната изградба е еден од приоритетите на Македонија. Кадровската политика ги требало да учествува во тој процес и да ги елиминира при-

Владимир Милчин, директор на Институтот отворено општество, за власта, НВО ...

Владата треба да биде речиси безгрешна!

На власта ѝ треба да ѝ се предочи разочарувањето што го предизвикаа некои кадровски решенија

Г-нот Гошев, неговите даночници и цариници "тренираат строгост" врз непрофитниот сектор и крајно рестриктивно ги применуваат и постојните уредби за ослободување од царина

тисоците и пазарењата кои ги пополнуваат фотелјите во институциите кои се на работ од колапс. Не гледам дека владејачките партии имаат консензус околу ова прашање.

Еден од основните столбови, на кои што се темели владината програма е борбата против организиранот криминал и корупцијата. Дали препознавате елементи на политички линч во најновите апсења на поранешни функционери од претходната власт, како што тврди опозицијата?

- Очигледно, корумпираната и криминализираната врхушка на опозицијата е повеќе од изненадена поради решеноста на власта да се справи со организиранот криминал и корупцијата. Но, последниот збор сепак ќе го имаат судовите и тоа ќе биде и проверка на компетентноста и непристрасноста на нашето судство. Дури тогаш ќе можеме да ја процене и издржаноста на владината акција. Засега, не препознавам елементи на политички линч.

Напротив, мислам дека акцијата се води крајно претпазливо, ако се има предвид степенот на корумпираноста и криминализираноста на власта која ги изгуби изборите. Значи, очекувам акцијата на актуелната власт да не се ограничи на финансискиот криминал, туку да ги опфати и прислушувањето, заседата кај Арачиново, убиството во Кондово...

Верувате ли дека актуелната владејачката политичка номенклатура ќе може да се справи со криминалот во сопствените редови?

- Премногу долго во Македонија остануваме на нивото на верувања во власта, оваа или онаа. Ниту една власт не е имуна на злоупотреби. Значи, не верувам во номенклатури, па ниту во актуелната. Знам само дека е неопходно да се изградат силни институционални механизми за контрола на власта. И власта мора да учествува во тој процес и да го олесни. Доколку

“

Засега, не препознавам елементи на политички линч, акцијата се води крајно претпазливо, ако се има предвид степенот на корумпираноста и криминализираноста на власта која ги изгуби изборите

”

се обиде да го опструира, ќе мораме да ја принудиме. А за тоа е потребна будна и моќна јавност која ќе реагира навреме. Задоцнетата мудрост, а кај нас сè уште има луѓе кои при сите режими профитираат од таквата мудрост, скапо нè чинеше.

За време на парламентарните избори, ВМРО-ДПМНЕ го обвини НВО секторот дека се ставил во функција на тогашната опозиција. Колку ваквите тези можат да најдат поткрепа во тоа што неколку експонирани личности од невладините организации се најдоа на кадровските листи на сегашната власт?

- Неколкуте исклучоци, кои можат да се избројат на прстите од едната рака, само го потврдуваат правилото дека нашите партии не разбираат што е невладин сектор. Јасно е дека дури ни сите партии заедно немаат доволно стручни кадри за да можат успешно да се соочат со комплексните задачи и искушенија пред кои е исправена Македонија. Според тоа, секоја власт која сака да биде ефикасна и ефективна би морала да се потпре и на луѓе кои се афирмирале надвор од партиските канали и кулоари. Успехот на оваа влада ќе зависи и од тоа колку ќе успее ексклузивноста да ја замени со инклузивност.

Владата му понуди партнерски однос на цивилниот сектор. Колку ваквите заемни релации можат да ја намалат острицата на невладините организации во нивната намера и натаму да претставуваат коректив на позежите на власта?

- Би било неразумно да се игнорира ризикот кој произлегува од "лукавоста" на власта. Но, барем засега, "љубовта" на власта кон невладиниот сектор не е толку силна за да се плашам дека може да го "проголта" или да му ги намали критичките и корективните капацитети. Тоа сепак, зависи пред сè од веќе достигнатиот степен на зрелост и самосвест на невладиниот сектор кај нас. Не можеме да избегаме од одговорноста што веќе ја презедовме.

И покрај јасната определба, новата власт како сепак да нема јасна и прецизна стратегија за најавената соработка со невладиниот сектор. Меѓу другото, таа на пример, не е подготвена во догледно време да направи порешителен исчекор околу менувањето на постојната законска регулатива за здруженијата на граѓани и фондации, особено во доменот на даночната политика?

- Неподготвеноста на Владата да создаде поповолна правна и даночна рамка за непрофитниот сектор е веќе детектирана. Познати се и проблемите во односите со меѓународните донатори, за кои царините и даночниците за донации се неприфатливи како двојно оданочување. Царинењето и оданочувањето на невладиниот сектор кај нас потсетува на менгемето што своевреме го воведоа Туѓмановиот режим во Хрватска. Не може невладиниот сектор да се третира како крава молзница од која ќе се полини буџетот. Тоа ќе ги дестимулира меѓународните донатори да бараат имплементатори меѓу домашните НВО, ќе ги обесхрабри да купуваат домашни производи и да користат домашни капацитети, да ангажираат домашни експерти. Штетата ќе биде поголема од карот, тоа ќе му го објасниме на г-нот Гошев и на неговите даночници и цариници, кои "тренираат строгост" врз непрофитниот сектор и крајно рестриктивно ги применуваат и постојните уредби за ослободување од царина.

Како претставник на невладиниот сектор и прв човек на Фондацијата Институт отворено општество Македонија, во која насока според вас, треба да се движат граѓанските асоцијации во државата. Или поконкретно, кои се приоритетите на третиот сектор во државата во следните единаесет месеци?

- Борбата против корупцијата и организиранот криминал, развојот на локалната демократија и демилитаризацијата на општеството (не на државата!), остануваат и понатаму наши при-

оритети. Мониторингот на владата е дел од "Граѓанската платформа за мир и стабилност". Невладините организации се вклучени и во бројни реформски зафати во образованието, културата, информирањето. Битната промена што ја донесе 2002-та година е ангажманот на невладините организации во артикулирањето на ставовите на граѓаните и нивното застапување пред власта и пред претставниците на меѓународната заедница.

Се разбира, тоа барање и бара зајакнување на капацитетите на невладиниот сектор во области кои до неодамна партиите ги сметаа за неприкосновено свои.

ФИОМ полета, но сигурно заедно со фондацииите кои го поддржуваат развојот на медиумите активно се вклучува во реформите на јавниот сервис. Дали сте задоволени со почетните активности на новото раководство во МРТВ и сметате ли дека новата власт е решителна во намерите да спроведе сериозни реформи во оваа информативна куќа?

- ФИОМ се определи да ја помогне трансформацијата на МРТВ од државен, што кај нас значеше владин, во јавен сервис. Всушност, ФИОМ ја финансира работата на еден експертски тим кој работи на потребните правни акти, имајќи ги предвид неопходните измени во законската рамка со која се регулира информативната сфера кај нас. Се чини дека постои цврста определба за реформи и дека процесот се одвива јавно.

Глобализацијата која меѓу другите во светот ја заговара, и ја спроведува и основачот на ФИОМ, Џорџ Сорос, предиз-

викува најразлични дебати и исклучително поделени мислења. Каква е Вашата перцепција за овој процес?

- За мене прашањето не гласи ДАЛИ глобализација, туку КАКВА глобализација. А она што ми е блиско во текстовите на Сорос за глобализацијата е неговата критика на тн. фундаменталистички капитализам и неговите заложби за рефирмација на улогата на Обединетите нации.

Во овој контекст, стигнуваме и до Европската унија и определбата на Македонија да се интегрира во неа. Каква стратегија треба да изградиме во ситуација кога ни ЕУ се чини дека нема јасна политика во однос на таканаречениот Западен Балкан?

- Најпрвин треба да си признаеме дека немаме стратегија. Ние имаме само добра волја, односно политичка декларација. Се чини и дека имаме и општествени и политички консензус околу желбата, иако не е сигурно дека сите имаме исти очекувања од членувањето во ЕУ. Не е сигурно ни дека имаме консензус околу тоа која е цената што треба да ја платиме. Повеќе од сигурно е дека немаме консензус за дистрибуцијата на обврските што треба да ги исполниме. На пример, јасно е дека со толку организиран криминал и со толку илегално оружје Македонија нема шанси да влезе во ЕУ. Имаме ли ние консензус околу тоа дека криминалците нема да можат да сметаат на политичка или етничка камуфлажа во одбраната на нивната амбиција Македонија да остане заложник на Дивниот балкански запад? Имаме ли ние консензус околу тоа дека границите треба да бидат проодни за граѓаните, а непроодни за бандитите? И така натаму и така натаму. Македонија ќе стане европска кога ќе стане нормална држава. А сè уште никој

на граѓаните на Македонија, без заобиколување и шикалкавење, не им соопштил што сè треба да направиме за да станеме нормална држава. Односно, дека правната држава е држава во која владее рамнотежа на правата и обврските.

Меѓу многубројните обвинувања на адреса на ФИОМ стигнуваат и оние дека оваа Фондација ги поттикнува де-

зинтегративните процеси во државата поддржувајќи го мултикултурализмот...

- Мултикултурализам и деинтеграција!? Зар сè уште има луѓе кои мислат дека нашиот проблем лежи во мултикултурализмот?! Зар сè уште има такви кои веруваат дека културната асимилација води во интеграција? Во тоа веќе не веруваат ни во Франција, земјата во која доминираше теоријата и праксата на нација - држава, создадена и врз асимилација! Дури и балканските држави, нашите соседи, почнаа да сфаќаат дека мултикултурализмот е неизбежен. Од каде кај Македонците, жртви на асимилаторските практики на балканските империјализми, идејата дека мултикултурализмот е извор на злото?

Барем засега, "љубовта" на власта кон невладиниот сектор не е толку силна за да се плашиме дека може да го "проголта" или да му ги намали критичките и корективните капацитети

Трансформација на државните медиуми

Публиката меѓу чеканот и наковалната

РОБЕРТО БЕЛИЧАНЕЦ

Над 1500 вработени, преку 700 хонорари, 98 отсто амортизирана опрема, недостиг на финансии, застарен менаџерски систем, економска неефикасност и предимензионираност, политичка зависност. Накратко, ова е денешната Македонска Радио Телевизија.

Освен неа во Македонија има уште два система кои се наследени и неизменети со години: "Нова Македонија" и т.н.р. локална јавна радиодифузија во која се вбројуваат 29 локални радиостаници. И овие два система се со низок рејтинг, потполно неефикасни и во тешки финансиски проблеми.

Посебен случај е Македонската Информативна Агенција, која е формирана како државна агенција во моментот кога сите светски државни агенции се приватизираа или престанаа да постојат. МИА, исто како и претходно наброените системи, беше само алка во пропагандната машинерија на власта насочена кон внатре.

Ако се земе предвид и крајната сегментираниост на медиумскиот пазар креирана пред сè заради зацончето носење на Законот за радиодифузија и неговото неприменување, излегува дека иако овие цинови се на колена, нивната улога е сè уште преголема. Тие претставуваат гравитационски прни дупки, кои поради својата масивност значително го искривуваат медиумскиот простор со тенденција на негово проголтување. Без решавање на нивниот финален статус не може да се зборува за никаков напредок во медиумите кај нас. Особено во сферата на радиодифузиите медиуми.

Сите тие имаат заеднички својства:

непредимензионирани се, го нарушуваат пазарот, претставуваат социјални установи, економски се зависни и неефикасни, контролирани се од државата, имаат претежно пропагандна функција, имаат застарен менаџерски модел, имаат огромен ресурсен капацитет, се со нерешен статус или без оправдане за нивниот сегашна позиција, не ја исполнуваат својата примарна функција и- да ја служат јавноста на непристрасен начин.

Но, секој од нив бара поинакво решение. Како и да е развојот на медиумите е тесно врзан со развојот на демократскиот процес во општеството и е врзан со повратна спрега. За жал, застојот на демократизацијата на македонското општество се одрази и на застојот на развојот на целокупниот медиумски простор.

Иако по 1990 година формално, а по 1994-95 година и практично, се појави нов компензаторен механизам на државната вистина-приватните медиуми. Иако тоа во почетокот го разби државниот монопол над вистината со тек на време отиде во друга крајност. Предизвика застрашувачка сегментираниост на медиумскиот простор и како краен резултат го урниса квалитетот на новинарската работа. Мобилизирајќи огромен дел на работна сила, којашто може да се рече дека е собрана од пазарот на работна сила речиси без никакви критериуми, обучувана ад хок во редакциите во кои работела и притиснати од квази-пазарната логика форсирана од пазарниот фундаментализам, огромен дел од овие медиуми станаа симплифициран одраз во огледало на државните - односно прераснаа во парадржавни.

Цврстата контрола врз државните медиуми, нивната кругост и недозволувањето на внатрешната плуралност ги втурна политичките партии и нивните клиенти во издавачко медиумски авантуризам - подметнување на партиските, а често пати и на личните интереси како интерес на јавноста и амбицијата истата таа јавност да се построи зад одредена групација или поединец- преку формирање на приватни мегафони маскирани во маинстрим медиуми.

И како што некогашната третиоранска гарда откри дека во себе ја има моќта да создава и турка цареви, така и македон-

ската финансиско-политичка елита откри дека има можност да се артикулира во јавноста преку медиум што го контролира. Започна мултипликацијата на медиуми која создаде толкава конкуренција што пазарот едноставно не може да ја издржи. Резултат на овие политички проекти маскирани во телевизиите и весниците е ниското ниво на доверба на публиката во нив и неложалната конкуренција што ја трпат овие приватни медиуми кои се соочени само со пазарот и се наоѓаат меѓу чеканот на државниот интервенционизам и наковалната на приватно-партискиот.

Во целиот овој процес, пра-медиумите МТВ и "Нова Македонија" послужуваат како ембриони и во уредничко-кадровска и во техничка смисла за раѓање на новите медиуми. Во најново време, или ајде да речеме во новиот милениум, тие веќе претставуваат непотребни лешеве од кои најразлични стрвинари се обидуваат да исколваат сè што можат и во материјална смисла. Таква е логиката на стопираната приватизација на "Нова Македонија" и таква е логиката на уништувањето на МРТ и преку техниката што добивала ноге и преку неприбирањето на радиодифузната такса.

За жал, македонската плурализација на медиумите одеше по површина и во бројност наместо во длабочина, затоа што логиката на медиумскиот развој беше примарно не-медиумска. Тоа беше логика на политички односи со јавноста, но без софистицираност. На крајот од денот македонските медиуми завршуваат со проклетството да им служат на центрите за моќ, наместо на публиката.

Државните медиуми заради инертноста се најдоа во ситуација на "голо" постоење лишено од секаква реална функција. Станаа скапи паразити и прераснаа во социјални установи. Нивното непроменето егзистирање има тенденција да го уништи и она што е останато од пазарот и да предизвика натамошни ломови. Од друга страна ниту еден од приватните медиуми не може да се мери со нив по нивните продукциски капацитети. А, крајниот интерес на публиката е продукцијата, како на информативни, така и на забавни и други содржини.

Македонскиот медиумски простор пред сè заради лошата медиумска политика е неспособен да воспостави какви - такви критериуми за квалитетна продукција и ги

Македонскиот медиумски простор заради лошата медиумска политика е неспособен да воспостави какви - такви критериуми за квалитетна продукција

турка сопствените консументи кон други содржини. На пример, кон пинкодната содржина пласирана преку кабел која има тенденција на пораст.

Медиумот, а особено телевизијата може да биде еманципатор на масите, но и најголем моронизатор. За жал, пинкодите ја имаат токму таа функција. Во крајна линија, од односот на медиумите кон политиката зависи демократизацијата на општеството, застоите и во едната и во другата сфера, се тесно поврзани и без нивно отстранување, општеството не напредува.

Македонија не е излезена од тоталитарното размислување. Логиката на политичките партии е тотална и нивното тежнење е тоталитаризирање на сè што е под нивна контрола, како и експандирање на таа контрола врз сè што не е.

Плуралноста на политичката сцена и плуралноста што се преслика во сферата на медиумите ги фрли големите системи на колена. Но, само толку. Ниту тие, ниту приватните успеаја да излезат од сенката на политичката доминација. Старо правило е дека медиумите тежнеат кон независност, но дека таа независност речиси никаде не ја постигнале и дека тоа е борба која секојдневно се води. Основна тенденција на медиумите е да се еманципираат од политичко финансиската условеност, а на политичкиот фактор да ја обезбеди контролата врз нив. Кај нас таа борба не постои од проста причина што политиката и медиумите се едно и затоа не може да се зборува за никаква еманципација. Затоа македонските новинари љубат да кажат дека независно новинарството не постои никаде во светот и дека може да зборува само за професионалност (небаре тие две работи постојат во два паралелни универзума, а во суштина на секојдневно практично ниво најчесто се едно исто - т.е. борбата за професионалност многу често е борба за независност). Всушност, таа тежа е професионална капитулација пред работодавецот, без разлика дали тој е државата или приватникот.

И така полека, по полека доаѓаме до парите, а со тоа и до функционирањето на целиот информативен систем.

ЛОКАЛНИ ЈАВНИ РАДИОДИФУЗЕРИ

Застарено средство за информирање

Овие радиодифузери се класичен рестл од еден застарен систем на информирање на јавноста. Иако се обидуваат од петни жили да докажат дека се потребни на локално ниво, сите истражувања покажуваат дека нема никакво оправдување за нивно задржување во информативниот систем.

Новиот закон за локална самоуправа и формално ги укинува во сегашна форма со тоа што не им дозволува на општините да формираат медиуми. Нивниот аргумент дека вршат функција на информирање на јавноста во име на локалната самоуправа, кој многу често го истакнуваат, покажува дека тие и до сега не биле медиуми туку, специфично и застарено средство за односи со јавноста на локалните самоуправи.

Сепак, зад многу од нив стои солидна традиција и релативно квалитетно новинарство, па затоа мора да им се овозможи да го преживеат процесот на реформи и да го најдат своето место. Било тоа да е преку модел на непрофитни радија, нивна приватизација, или пак, воведување во дописниот систем на МТВ со одредена локална автономија.

Искуства: Хрватска, Полска, Косово и Србија

Процесот на прилагодување сè уште трае

Хрватската телевизија има нов закон кој воспостави систем на двојно менаџирање на куќата: со директор и главен уредник. Едниот го избира собранieto, а другиот управниот одбор на ХТВ, и едниот и другиот имаат јасно разграничени овластувања. После една година од примената на овој модел, иако се подобри програмата на ХТВ и го минимизира политичкото влијание врз информативната програма, дојде до судир меѓу носителите на овие функции и тоа го блокираше нормалното работење на куќата. Во овој момент, во Хрватска се разгледуваат неколку варијанти за промена на

Законот за ХТВ со кој би се овозможило отстранување на влијанието на личните суети во функционирањето на ХТВ. Се бараат институционализирани модели за решавање на идните можни конфликтни ситуации.

Телевизија Косово е реорганизирана од нула, затоа што политичките услови, односно функционирањето на Косово како протекторат овозможи преорганизирање и техничко технолошко напредување. РТК е под западен менаџмент и нејзиното димензионарање на 400-600 вработени, иако покажува колкава би требало и како би требало да функционира една јавна ра-

работеност, како и неспособноста да се собере претплатата. РТС во моментот треба да отпушти околу 4000 луѓе. Процесот на реорганизација беше координиран од ОБСЕ и траеше околу една и пол година. Сето тоа беше следено со донесување на нов закон за радиодифузија кој сè уште не е профункциониран. Во овој транзитен период беше укината претплатата, но сега повторно се враќа. За разлика од порано кога претплатата беше дел од сметката за струја, сега државата одлучи да распише тендер за комерцијална фирма, којашто ќе ја собира претплатата.

Работеност, како и неспособноста да се собере претплатата. РТС во моментот треба да отпушти околу 4000 луѓе. Процесот на реорганизација беше координиран од ОБСЕ и траеше околу една и пол година. Сето тоа беше следено со донесување на нов закон за радиодифузија кој сè уште не е профункциониран. Во овој транзитен период беше укината претплатата, но сега повторно се враќа. За разлика од порано кога претплатата беше дел од сметката за струја, сега државата одлучи да распише тендер за комерцијална фирма, којашто ќе ја собира претплатата.

Како и да е, процесот на трансформација до сега е завршен само во Полска. Во сите други транзициони земји

неспособноста на политичките да се откажат од контролата врз државните телевизиите од нив направи застарени медиуми со низок рејтинг и од никаква политичка корист. Тие се денес пред трансформација или во процес на трансформација. Македонија не е никаков исклучок, меѓутоа треба да се има предвид дека

трансформацијата чини пари. А, колку повеќе се одолговлекува, толку повеќе пари се потребни. Затоа сите отпори треба ефикасно да се скршат од самиот почеток.

трансформацијата чини пари. А, колку повеќе се одолговлекува, толку повеќе пари се потребни. Затоа сите отпори треба ефикасно да се скршат од самиот почеток.

МРТ - ЈАВЕН ИЛИ ДРЖАВЕН СЕРВИС

Престројувањето - апсолутен приоритет

Трансформацијата на МРТ од државен во јавен сервис е апсолутен приоритет за Република Македонија кога се во прашање медиумите. Тоа произлегува од неколку фактори:

- нејзиното финансирање
- нејзината позиција во радиодифузниот систем
- нејзиниот продукциски потенцијал
- нејзината димензија

МРТ се финансира од јавни пари, прибрани од граѓаните во форма на јавна давачка и од продажба на реклами и други сопствени средства. Во моментов функционира како централизиран систем под директна политичка контрола на Собранието на Република Македонија, односно под контрола на парламентарното мнозинство. Генералниот директор има статутарни и законски овластувања да ја престрои МРТ по сопствено наоѓање од врвот према долу. МРТ има управен одбор, кој е исто така избран од страна на Собранието по принцип на политичка партиципација на победниците на изборите, дополнет со внатрешни членови на куќата.

Постојните процедурални решенија и под-статутарни акти јаestroјуваат куќата во форма на пашалак

Постојните процедурални решенија и подстатутарни акти јаestroјуваат куќата во форма на пашалак, а одговорноста на пашата оди кон султанот (Собранието на Република Македонија). Тоа ја одреди куќата како државен наместо јавен медиум. Оваа феудална структура на менаџментот предизвика и нејзино преполнување со работници и феудалци создавајќи од неа контејнер во кој партиите на власт ги тупаа своите прекубројни клиенти-создавачи од неа монструм со кој сега е многу тешко да се излезе на крај. Иако, МТВ не е единствениот фактор што влијаеше за закочување на медиумската сфера во Македонија, таа е сепак, најкрупниот единечен и поради поврзаноста на другите, нејзиното решавање ќе доведе и до растоварување на проблемите и до воспоставување на нови реперии во општеството.

Нејзината трансформација има четири сегменти. Првиот е исфрлањето на политичката доминација врз нејзиното работење, а тоа бара нејзина нова законска поставеност и нејзино вклопување во целиот радиодифузен систем на Македонија како рамноправен субјект подложен на надворешна регулација. За ова е потребна измена на Законот за радиодифузија и воспоставување нов систем за избор на менаџерската структура во куќата, но исто така, обезбедување на стабилен прилив на пари од радиодифузната такса по принципот: јавните пари во јавниот сектор - парите од

реклама во приватниот. (Ова не значи тотално елиминирање на правото на приход од реклама од јавниот сервис, како што може да се чуе во некои "медиумско-талибански" кругови, туку ограничување на рекламирањето на ниво на кое тоа нема да го нарушува пазарот на реклама)

Вториот е комплетно реструктурирање на организационо и финансиско ниво и нејзино предимензионирање (Потребна ли е на Македонија јавна телевизија со три ТВ и исто толку, три Радио канали? Сателитски канал? и сл.) како и воспоставување на нови процедури внатре во куќата кои ќе ја завршат уредувачката независност и ќе обезбедат отпорност од политичките притисоци.

Третиот е редифинирање на програмската шема и воспоставување на систем на повратна спрега со гледачите и останатите актери во општеството за нејзино редовно менување за да може да им одговори на реалните потреби на јавноста.

Четврто - техничко технолошка обнова за да може да продолжи непречено да си ја врши својата функција.

Целиот овој процес е крајно комплициран и врзан со политички ризици, пред сè заради тоа што по завршувањето на процесот некаде околу 800-1000 луѓе што хонорарци, што редовно вработени ќе мора да заминат надвор од куќата. Еден од најчестите аргументи против претплата покraj квалитетот на програмата е и перцепцијата на населението дека сите ранат еден куп паразити.

Доколку МРТВ не демонстрира волја за длабоки резони овие аргументи ќе ја растураат секоја шема за прибирање на претплата и на крајот МРТВ ќе биде МРТВ-а (како што љуби да каже професорот Марјановиќ) повлекувајќи ги со себе сите вработени. Оној што ќе треба да го проценува политичкиот ризик на трансформацијата ќе мора и ова да го пресмета и да го додаде натовареното незадоволство од страна на приватните медиуми, па после нека види што политички повеќе ќе го чини.

Како и да е процесот е отпочнат и сите главни актери се подготвени да го поддржат. Ова е шанса да се избегне примената на циничниот реформски модел на полскиот експерт Карол Јакубовиќ за реформа на јавниот сервис во транзициските земји: "Единствената дилема за трансформација на јавниот сервис е дали да се употреби атомска или неутронска бомба во зависност од тоа во каква состојба е техниката".

Како е продадена најголемата новинска куќа кај нас?

Приватизацијата на „Нова Македонија“ како крими-приказна

ВИОЛЕТА ЦВЕТКОВСКА

Продажбата на најголемата новинско-издавачка куќа кај нас, НИП "Нова Македонија" ќе остане запаметена како еден од најголемите медиумски скандали и пример за криминална приватизација, но и како доказ дека низ правна процедура и преку институциите на системот може да се прати јасен сигнал на сите домашни и странски инвеститори, сегашни и потенцијални, дека оваа држава не е Колумбија, или "Ел дорадо" за перење валкан домашен или странски капитал, туку можно профитабилно инвестициско подрачје.

Што значат медиумите, посебно ако се земат под свое, го знаат и го почувствувале сите влади и токму оттаму афинитетот да се има сопственичката контрола врз нив. Владата што заминува, тоа го оствари во старт со "Нова Македонија", преку номинацијата на новинската куќа во државна сопственост и со превземањето на управувањето. Но повеќе од евидентен беше интересот да го презеде во целосна сопственост капиталот на НИП-от, што во старт значи и резистенција на сите политички промени и искушенија во иднина. Она што докрај останува нејасно во случајот со продажбата на "Нова Македонија" е зошто се чекаше последниот момент од владеешето и од кои причини приватизацијата беше изведена толку нестручно и прозирно, што од авион се гледаше дека нејзината ревизија ќе се најде на врвот на листата на приоритетите на приватизациските скандали, од типот на ОКТА, "Македонија табак" и други слични на нив.

Приказната за продажбата на НИП-от почна во јуни со објавувањето на тендерот за продажба на најголемата новинска куќа кај нас, за да целесходно, според зборовите на министерот за економија Илија Филиповски, 10 дена пред тендерот се основа контроверзниот словенечки козорциум "Југ сторитве" со единствена цел, купување на "Нова Македонија".

Оттогаш наваму почнува да се заплеткува, но и да се расплетува клопчето на една прво панична, потоа и крајно компромитирачка приватизација, во која требаше да се банкротира и испере капитал вреден околу 20 милиони евра, што во готовина, што во имотот на издавачката куќа. Единствени добитници во овој финансиско приватизационен трилер требаше да бидат, екс-македонската влада, посебно поединечни партиски

структури од неа и дел од менаџерите на "Нова Македонија" како и медијаторот во играта "Југ сторитве", а да изгубат државата Македонија, односно владата како доминантен сопственик на 69,76 отсто од капиталот на фирмата, како и вработените, за кои имаше подготвен пакет за 650 отпуштања, задскриени зад наводна преквалификација.

Целата нелегална трансформација почна од моментот кога продавачот на загубарот "Нова Македонија", Телото за структурни реформи во Владата на Љупчо Георгиевски ја прифати словенечката фирма "Југ сторитве" на практично неуспешен тендер (само еден интересент без конкурентска понуда) за купувач на фирмата со кого подоцна ги "пеглаа" ус-

отпишувала побарувања од акциза.

Сепак, во "Нова Македонија" ниту влегоа, ниту излегоа словенечки пари, туку истрагата, но и следот на парите, покажа дека целата купорподажна трансакција се изврши со македонски пари во најголема мерка од непознато потекло, како и со државни пари, односно од Агенцијата за приватизација. Имено на 20 август годинава, Владата донесе одлука со која на Агенцијата за приватизација и нареди од нејзината сметка да префрли 134 милиони денари на сметката на "Нова Македонија ПРЕСС" во Тутунска банка, строго наменски за исплата на пет заостанати плати на вработените. Агенцијата тоа во два наврата и го прави, на 3 и на 18 септември, кога префрла 120 милиони, односно 44,056 милиони денари (во меѓувреме 30 милиони се вратени за плати за Руен-Кочани) со што целосно ја исполнува владината наредба. Она што оттогаш натаму се случува се чисто финансиски малверзации на кои се уште работат инспекторите за стопански криминал при МВР.

Така, парите за плати се извлечени од сметка и според едни извори со нив се платени акциите на Агенцијата, а според други, испрани се други пари внесени од странство (од Хио алпедрија Банката од Австрија околу 1,04 милиони евра), а

парите за плати се употребени како покритие, или депозит за земање кредити, делумно за плаќање на акциите делумно за реформатеријали и опрема. Во секој случај, направени се неколку менаџерски договори со кои "Нова Македонија" требало да се задолжи најмалку со 5 милиони евра кредити, во неколку македонски банки, но и со ставање под хипотека на целиот имот, при што ќе остане и без имот и без пари, во полза на поединци.

Токму ваквиот договор Владата енергично го раскина, со цел да спаси што може да се спаси, во меѓувреме ги уапса најодговорните потписници на спорните договори, како генералниот директор Никола Тасев, што остава простор и за целосна демистификација на оваа валкана приватизациска игра. Она што конечно Владата го кажа како јасен и јавен став, е дека "Нова Македонија" и покraj се нема да остане во државна сопственост. Владата нема амбиции да ја задржи најстарата новинска куќа во свое владение, туку веќе во јануари, ќе биде распишен меѓународен тендер, на кој ќе биде продадена, според Владата на најтранспарентен начин.

ловите за продажба, онака како што нив им одговара. Прво во јавноста беа промовирани некои соцреалистички фрази дека фирмата ќе се продаде за еден долар само да се задржат сите вработени, потоа дека инвестицијата е 18,3 милиони евра, за да на крај се договори сума од 2,3 милиони евра само за пакетот акции од државата. Вработените наводно треба да останат сите на работа, при што со еден крајно сомнителен хипотекарен договор од 16 септември требаше да се почне со преквалификација на 650 лица, со цена на обука од 25.000 евра по работник, односно да се исперат околу 4,5 милиони евра. Се разбира, сето тоа како трошок на "Нова Македонија", а во полза на обучувачот и купувачот "Југ сторитве". При тоа, како што изјави министерот Филиповски тогашната влада направи неколку "фаули" кои во старт го дисквалификуваа договорот, а тоа е што директно стави рака во буџетот, во државната каса, за чии трошоци единствено дозвола дава парламентот, односно народните пратеници. Така, владата врз себе презеде отпис и репрограмирање на долгови кон јавни институции и претпријатија (Пензискиот фонд) и ЕСМ, а освен тоа

Каков модел на државна информативна агенција ѝ е потребен на Македонија

МИА треба да се трансформира во акционерско друштво

ЗОРАН ИВАНОВ

Идејата за основање на Македонска информативна агенција - МИА е од осамостојувањето на државата, од 1991 година. Во Собранието на Република Македонија во 1992 година е донесена Одлука за нејзино формирање. Пратениците во тогашниот собраниски состав запнаа околу изборот на в.д. директор на агенцијата, па фатија изборите 1994 година, и се подзаборави на обврската. И сега, особено во тоа време на Македонија како млада, самостојна и независна држава и беше потребна самостојна новинска агенција за да може во земјата и особено во странство да ги пренесува паралелните процеси на создавањето на државата, на промената на политичкиот систем, на градењето на новите сопственички и економски односи, на развојот на плуралниот политички амбиент, на напорите за интеграција на државата во меѓународните процеси.

Во 1998 година тогашната влада на Република Македонија имаше доблест оваа идеја и потреба, како и собраниската Одлука од 18 февруари 1998 година, да ја реализира во практика. Беше искористена законската можност без учество на Собранието да формира јавни претпријатија. Затоа МИА ја почна својата работа и сè уште е регистрирана како јавно претпријатие. Уште тогаш планот беше мно-

гу брзо по почетокот на нејзината работа, таа со Одлука на владата да се пререгистрира, односно да се трансформира во акционерско друштво. Со таквиот карактер Македонската новинска агенција ќе го добиеше потребниот демократски имидж на независност и на нужна дистанца од власта. Но, во изминативе години тоа не е остварено. Наредната цел на натамошниот развој на МИА како единствена новинска агенција со квалитетни стандарди за една новинска агенција е таа да ја изврши оваа нужна демократска трансформација од јавно претпријатие во акционерско друштво. Се разбира, во почетокот државата ќе биде сопственик на најголемиот дел од нејзините акции. Но, сепак, една таква сопственичка поставеност ќе овозможи слободен пристап до акциите на Агенцијата на секој кој ќе го посака според берзанските и сопственичките критериуми на пазарниот економски амбиент.

Најголемиот дел од новинските агенции на земјите на монизмот, на земјите во транзиција го имаат прифатено токму овој модел на поставеност на поранешните државни новински агенции. Но, не само овие земји туку воопшто и во сите други европски држави од таканаречените мали или средни држави по територија и население поради малиот број на

корисниците на нивните услуги не можат финансиски пазарно да опстојат. Тамошните влади и државните институции на тамошните земји имајќи во предвид значењето на националните новински агенции, не се нивни директни сопственици. Но, затоа пак тие агенциските услуги како што се вестите, билтените, истражувањата и анализите не само што задолжително ги купуваат од матичните агенции на тие земји, туку ги плаќаат и многукратно поскапо отколку што е цената на агенциската услуга за медиумите. Единствена цел и намера е новинската агенција да го задржи имиџот на независна, недржавна, но во исто време државата посебно финансиски ги помага со цел агенциите да си ги обавуваат своите функции.

И не само малите држави. Таков е примерот и со Германија. Германската новинска агенција ДПА не е државна агенција, но затоа пак германската влада, десеткратно ги плаќа нејзините услуги, и тоа не го кријат ниту германската влада, ниту германската новинска агенција. Владата на Германија го знае значењето на новинската агенција, а од друга страна сака да ѝ обезбеди доволно финансии таа да функционира, а притоа да не го загрози нејзиниот имидж на независен медиум.

На Агенцијата треба да ѝ се обезбеди перманентно финансиско сервисирање и нејзина нормална функција, која ќе ги обезбеди и развојните компоненти

Токму од ваквите европски искуства и за Македонската информативна агенција македонскиот пазар е премал за да може таа економски да опстои. Но, затоа пак, државните институции, пред сè Владата, министерствата, јавните претпријатија и сите други институции би требало да ја имаат моралната обврска, да се претплатат на сервисите на МИА, да бидат нејзини редовни, односно трајни корисници што на Агенцијата ќе ѝ обезбеди перманентно финансиско сервисирање и нејзина нормална функција, ќе ги обезбеди и развојните компоненти со проширување на новинарскиот состав, и особено на дописничката мрежа во Македонија и во странство. А во истовреме постепено државата ќе има можност преку берзата да оттуѓува дел од државните акции со што Македонската новинска агенција постојано ќе го подобрува својот демократски и независен имидж. Една ваква поставеност на МИА и на другите медиуми во Македонија и во странство ќе ѝ овозможи и поквалитетен сервис и поефтини, до степен на бесплатни услуги. Значи, според примерот на најголемиот број европски држави со демократски традиција, но и на повеќето земји во транзиција овој модел би можел да биде за Македонија најадекватен. (Второј е директор на МИА)

Илјада девојки на возраст меѓу 15 и 16 години се поведени за да работат во македонските бордели, а во Босна и Херцеговина 60 отсто од белото робје се жени на возраст меѓу 19 и 24 години

МАРИЈА КУКА

Рамноправност меѓу половите и колку е таа можна? Некој ќе забележи дека вечната тема е неисцрпна и дека всушност зборувајќи за еднаквост меѓу жените и мажите постојано се вртиме во круг не кажувајќи суштински ништо ново, а некои можеби ќе се повикаат на откритието на научниците дека машкиот и женскиот мозок не функционираат на ист начин, дека жените се предодредени за едни професии, а мажите за некои други. Има и во тоа нешто. Но, едно е сигурно! Без оглед на тоа кој за која професија е предодреден има право на достоинствен човечки живот, на еднаков третман, на човекови права и секако на она основното - право на живот и право на слобода.

Факт е дека политичките промени, војните и постконфликтните проблеми прво ги чувствуваат жените. Во војната жената го заема местото на мажот во домот, таа е личност која се грижи за семејството и неговиот опстанок, но таа е исто така и жртва на бруталното насилство. Таа е жртва на силувања, на принудно сексуално ропство, на трговија со луѓе. Не ретко жените не само што се жртви на војната, туку се жртви и на мирот. Не е реткост во изградбата на постконфликтното општество и неговата реконструкција жените да бидат на маргините на политичките случувања, застапени со одвај некој процент во одлучувачките структури.

Насилството врз жената, трговијата со луѓе и недоволната застапеност на жените во одлучувачките структури се детектирани како главните проблеми на понежниот пол на европскиот континент, а токму овие проблеми карактеристични за постконфликтните региони, каков што е нашиот, и улогата на жената во демократизацијата, во спречувањето на конфликтите и во зачувувањето на мирот беа главни теми на Петтата европска министерска конференција за еднаквост меѓу жените и мажите што се одржа на 22 и 23 јануари оваа година во Скопје. На конференцијата е усвоена Декларацијата за унапредување на еднаквоста меѓу жените и мажите, исти можности, но и одговорности, спречување на насилството врз жената и трговијата со луѓето, како и развојот на половата еднаквост во рамките на Советот на Европа.

Јасно е дека во законски рамки рамноправноста на половите е загарантирана, но во практиката тоа и не функционира секогаш. Горечкиот проблем со трговијата на жените пак, е посебна приказна и во Советот на Европа инсистираат да се изработи нацрт-европска конвенција за борба против трговијата со луѓето. Никако не треба да се заборава податокот дека илјада девојки на возраст меѓу 15 и 16 години се поведени за да работат во македонските бордели, а во Босна и Херцеговина 60 отсто од белото робје се жени на возраст меѓу 19 и 24 години. Седумдесет и пет проценти од нив се измамени, така што им се нудени сосема пристојни работни места, кои им ветуваат подобар живот, но завршија како робинки.

Елизабет Рен, самостоен експерт на УНИФЕМ, инаку прва жена во светот која стана министер за одбрана, и која одлично го познава нашиот регион затоа

Улогата на жените во градењето на постконфликтните општества и нивната демократизација

Против насилството и трговијата со жени

Во европските законодавни домови сега е 17,5 отсто жени

што во деведесетите години беше специјален пратеник на ОН за човекови права за бивша Југославија, истакнува дека надлежните во меѓународните мировни мисии мора да ги имаат под контрола своите војници, бидејќи токму тие се најчестите клиенти во борделите, со што и самите придонесуваат проституцијата и ропството да цутат на овие простори.

На конференцијата беше посочено дека во постконфликтните региони особено мора да им се обрне внимание на жените кои биле силувани за време на воените конфликти. Како чекор напред

во враќањето на достоинството на овие жени е истакнат моментот кога Хашкиот трибунал сите силувања извршени за време на воениот конфликт во поранешна Југославија ги прогласи како злосторство против човештвото, а не само како колатерална штета од војната. Освен тоа не треба да се заборава дека како резултат на овие силувања се родени многу деца, кои ниту едно општество не смее да ги занемарува

Колку жените реално се застапени во европските парламенти? Според податоците од 1997 година, во 40 земји-членки на Советот

на Европа, во парламентите жените биле застапени со 15, 2 отсто, во 2002 година пак бројот на жените во европските законодавни домови се зголемил на 17,5 отсто. Напредок има, да, но педантните статистичари пресметале дека доколку прогресот оди со ова темпо на жените ќе им бидат потребни уште сто години за да се постигне баланс во одлучувачките структури.

Што преземаат жените во борбата против воените конфликти? Податоците од теренот покажуваат дека околу 12,6 проценти од мировниците на Обединетите Нации се жени.

Во Албанија која е позната како земја во којашто постои опасност од пренаоружаност, во владината акција за собирање на оружје активно се вклучиле и жените кои оделе по куќи и без страв го собирале оружјето. Жените во Босна организираат мобилни амбуланти и психолошки третмани за жртви на военото насилство, а Грузијките се вклучени во организирањето на возот на мирот. Две претставнички на Женската организација на Северна Ирска извојуваа победа на локалните избори, со што автоматски одлучуваат и за мирот. Италијанките пак, им помагаат на жените на Косово, така што се вклучени во разните женски центри, а продуцираат и 20 специјални телевизиски програми.

-Од досегашните случувања можеби не може да се каже дека жените во потполност го заштитиле општеството од војната, но може да се рече дека секогаш се обидувале да ја запрат војната, потенцира Соња Локар од Словенија. Тие се најбитниот фактор во ресоцијализација на жртвите и нивната улога во реконструкција на општеството е незаменлива, додава Локар.

-Не е секогаш конфликтот она за тоа треба најмногу да се зборува, туку што по конфликтот?, прашува Олга Бесолова од Русија која активно е вклучена во движењето на жените на Русија за

ИЗЈАВА

Елизабет Рен:

Секако дека верувам дека фактичката рамноправност меѓу жените и мажите е можна. Во спротивно не би одела по светот и не би агитирала за ова прашање, туку би била мирна бабичка која дома ги чува внуците.

живот без војна и насилство. Многу побитно е прашањето што потоа? Што имаме во нашите срца, во нашите души, во нашите глави. Тешко е да се запрат конфликтот, тоа е точно, но уште потешко е да се запрат постконфликтните чувства, постконфликтната омраза.

Многумина ќе се запрашат дали вистинска рамноправност меѓу жените и мажите е можна и покрај сето она со што се соочуваат жените во денешното општество. Треба да се верува, да се има самодоверба, да се заземе место коешто реално и припаѓа на жената во општеството.

-Секако дека верувам дека фактичката рамноправност меѓу жените и мажите е можна, вели Елизабет Рен. Во спротивно не би одела по светот и не би агитирала за ова прашање, би била мирна бабичка која дома ги чува внуците, изјавува таа.

Значи, законската регулатива е јасна. Рамноправноста на половите со легислативата е загарантирана. Останува уште фактичката рамноправност, а за тоа вреди да се истрае, во борбата за подобро утре.

РАЗГОВОР СО ПОВОД

Мод де Бур-Букикијо, заменик генерален секретар на Советот на Европа за улогата на жената за време на конфликти

Во преговорите за мир мора да се слушне и гласот на жените

Госпоѓата Мод де Бур - Букикијо е заменик генерален секретар на Европа која веќе три децении се занимава со прашањата од областа на човековите права, а сферата на која посебно обрнува внимание е прашањето за еднаквоста меѓу жените и мажите. Автор е на голем број публикации меѓу кои „Половата дискриминација и европската конвенција за Човекови права“, „Дејателноста и европската конвенција за Човекови права“, „Еднаквост меѓу мажите и жените“, „Здравје и миграција“.

Кои се Вашите оценки за Петтата европска министерска конференција за еднаквоста меѓу жените и мажите?

Можам да кажам дека сум многу задоволна од конференцијата, како од самата организација, така и од презентација на темите. Особено ме радува фактот што на оваа конференција учествуваат и многу мажи, што го сметам како мошне значајно. Бидејќи рамноправноста на половите не е само прашање кое ги допира жените. Подеднакво е важно и мажите да ја сфатат женската борба за рамноправност и нејзиното учество во одлучувачките структури. Разговараме отворено на многу теми, особено на темите врзани за насилството врз жената и за трговијата со жени. Борбата против овие зла е ургентна, и мора да се изнајде начин во законот да се имплементираат одредбите со кои се санкционираат овие појави. Знаете, проблематично е тоа што многу земји кога се донесуваат разни нацрт-конвенции со кои законски се казнува насилството врз жената, политички се согласни, но кога треба документот и да се ратификува, тогаш веќе се јавуваат само мал број потписници.

Спомнавте дека жените напредуваат, но бавно, и дека со вака споро напредување на жените во одлучувачките структури ќе им треба уште сто години за да ја постигнат фактичката рамноправност во европските законодавни домови.

Жените не се пасивни за време на војната и затоа треба да има и жени во делегациите кои преговараат за мир, а не да се случи како во Дејтон да нема ниту една жена во делегациите, а во Рамбује пак, да има само една жена како дел од преговарачките тимови

Кои се чекорите кои треба да се преземат за побрз напредок на жената?

Во законската регулатива на многу европски држави е вметната одредбата со којашто се регулира бројот на кандидатите од двата пола на изборните листи, и тој изнесува триесет отсто за секој пол. Но, во повеќето земји се случува жените да се на самото дно на изборните листи, со што шансите за влез во парламентот се минимални. Мислам дека еден од факторите е тука, жените мора да се изборат за врвот на изборните листи. Немојте да забораваат дека во некои влади на земјите-членки на Советот на Европа не седи ниту една жена, а постојат и такви национални парламенти во кои седат 95 отсто мажи.

Во постконфликтните општества, многу повеќе отколку во другите средини, жената е изложена на насилство, а многу од нив биле силувани за време на воениот конфликт. Како да им се помогне на овие жени?

Проблемот на жените кои биле силувани за време на воените конфликти е навистина голем и потребна е поддршка

ка на околината за да се вратат во секојдневието. Не треба да се заборава дека како резултат на силувањата за време на воените дејствија се родени и многу деца кои мораат да се заштитат. Сметам дека Хашкиот трибунал со тоа што сексуалните напади врз жените за време на воените конфликти ги прогласи како злосторство против човештвото, а не само како колатерална штета од војната, им го врати достоинството на овие жени.

Која е улогата на жената во реконструкција на постконфликтното општество и во неговата демократизација?

Жените никогаш не сакале да работат на превенција од конфликти, сакаат да се борат против насилството, без разлика дали се работи за семејно насилство или насилство предизвикано од меѓународна омраза. Жените бараат од општеството можност да ги покажат и објаснат своите иницијативи и идеи, било да се работи за доменот на општеството кој се нарекува цивилен сектор, било да се работи за преговори за мир, кога работите меѓу две држави и не одат баш најдобро. Потребна е мудроста на жените. Жените кои живеат во постконфликтни општества не можат само да стојат од страна и мирно и без збор да ги прифаќаат одлуките на мажите. Тие мора да бидат дел од повторната изградба на општеството и да учествуваат и да укажуваат на демократските процеси. Впрочем, жените не се пасивни за време на војната. Целиот товар на семејството паѓа врз неа, таа е принудена да се снаоѓа и во најтешки услови за семејството да опстане. Затоа треба да има и жени во делегациите кои преговараат за мир, а не да се случи како во Дејтон да нема ниту една жена во делегациите, а во Рамбује пак, да има само една жена како дел од преговарачките тимови.

Кој е Вашиот совет до жените?

Мој совет е жените да имаат повеќе самодоверба и да не се плашат да го искажат своето знаење, ниту пак да дозволат со сите потребни квалификации да не бидат на место коешто го заслужуваат. Жените немаат потреба да докажуваат дека треба да бидат рамноправни со мажите, едноставно секогаш пред себе треба да го имаат моделот на половата рамноправност и да знаат дека вредат. Треба да се отфрли гледиштето според кое да се биде жена во одредени професии е хендикеп. Нема потреба од такво мислење, напротив. (М. К.)

Сексуалноста кај младите Роми во Македонија

За девственоста или правото на избор

Културата на невиноста е сè уште доминантен фактор во животот на ромските семејства

ЛИЛЈАНА ПОПОВСКА

„Јас сум девојка Ромка и живеам меѓу две патеки. Едната ме носи кон традиција која морам да ја почитувам поради другите, поради угледот на моите родители. Таа патека ме стига и не ми дава простор да се движам, но јас сепак, морам да се движам натаму само поради тоа што сум родена како девојка Ромка. И поради тоа немам право да ја изберам другата патека која ми дава простор да седнам, да размислам, да знам дека сум човек, кој има свое јас, кој знае да управува со својот живот. Но јас не можам да ја изберам, бидејќи се плашам дека ќе ги изгубам моите родители. Затоа сиот мој живот ќе останам да го живеам меѓу двете патеки, практикувајќи ја едната, патеката наречена: **традиција**. И никогаш нема да бидам личност која ќе може да каже: „Јас имам идеја, јас знам да го решам тој проблем“. Тоа секогаш ќе го прави некој друг, а јас ќе стојам отстрана и ќе гледам како некој решава за мене, без да сака да слушне дека јас веќе знам што сакам.“

Се случи сосема случајно...

Сè беше случајно, како така да сакаше судбината. Никој никого не познаваше, а сите нè поканија на еден тренинг за лидерство на иницијатива на ФИОМ. Целта беше да научиме како жената да се избори за своите права и како да стане лидерка.

Групата беше составена од тринаесет студентки Ромки од 10 градови во Македонија (Скопје, Куманово, Крива Паланка, Велес, Свети Николе, Штип, Кочани, Берово, Делчево и Битола).

За време на една кафе-пауза почнавме да дискутираме за нас

Ромите, за нашата традиција, за нашето потекло, култура. На една од овие точки застанавме. На прашањето за обичаите како дел од ромската традиција. Почнавме да размислуваме за тоа дали ја сакаме и почитуваме својата традиција и дали ние како идни нејзини носители ќе ја зачува-

ме онаква каква што е со сите начини на нејзино практикување.

Со мали недоумици и доза на претпазливост од себе самите почнавме да дискутираме за култот на невиноста кој за жал, кај Ромите сè уште постои и многу често е единствениот критериум

за „оценување на чесноста“ на девојката.

Полека почнавме да се ослободуваме кога увидовме дека речиси сите размислуваме во иста насока. Заклучивме и едногласно кажавме дека тоа на сите ни пречи. Се прашавме дали ние како група од тринаесет млади девојки можеме да направиме нешто околу искоренувањето на тој обичај и на кој начин би го направиле тоа?

Знаејќи дека темата „секс“ кај Ромите е табу тема, размислувавме како да „допреме“ до луѓето и да видиме што мислат тие за ова прашање (се мисли на култот) и какви се нивните ставови.

Решивме да направиме истражување користејќи притоа анкети прашалници како инструмент. Направивме три прашалници за три групи испитаници (за младите девојки, за момчињата на возраст од 14 до 25 години, и за нивните родители).

Анкетите ги спроведовме во градовите во кои живеаме, опфативме вкупно 660 испитаници и потоа со помош на стручно лице (психолог) ги анализиравме резултатите.

Резултатите од ова истражување ни послужија да утврдиме колку се младите луѓе самостојни во изборот и начинот на живеење, а во исто време да видиме колку се свесни за влијанието на традицијата врз нивните животи.

Од родителите сакавме да дозволиме кои се нивните ставови околу самостојниот избор на нивните деца самите да решаваат за својот живот, каде ги гледаат тие корените и потребите за постоењето на овој обичај и дали сметаат дека тој треба да се измени.

Воедно, ова истражување ќе биде основа и патоказ за нашите понатамошни активности насочени кон надминување на вак-

вите табу теми кај ромското население, а истовремено ќе ни помогне да ја подигнеме свеста (особено кај младите девојки) за тоа дека тие имаат право да решаваат за сопственото тело, за изборот на брачниот партнер и за својот живот воопшто.

Се надеваме дека овој наш чекор ќе охрабри многумина отворено да проговорат за сето она што им пречи и да изнајдат начин како да го надминат тој проблем.

Исто така, се надеваме дека овој проект ќе ги охрабри и Ромите од другите земји во регионот, па и пошироко (каде што овој обичај сè уште постои), да почнат да размислуваат за тоа дали треба некој друг да решава за нив или тоа треба самите да го прават, и да преземат конкретни активности за решавање на овој потенцијално обичај за жената т.е. начинот на кој се применува веќе со генерации наназад.

Што покажаа резултатите од анкетата

Сексот -табу тема!

Ошто земено, основниот предмет и проблем на ова истражување е определен од самиот наслов на испитувањето „Право на слободен избор“, а тоа е односот на адолесцентите спрема сопствените ставови

Дали ќе бидеш прифатена од партнерот / сопругот доколку имаш предбрачни сексуални односи?

Ваквите резултати јасно зборуваат за наметнатиот воспитен став на околината кој како наредба е присутен во нивните глави, што само по себе зборува за неиздиференцираноста на развојот на сексуалниот селф (сексуалното сепство).

Темите за сексуалниот живот се табу теми во ромските семејства. Дури 69% од родителите никогаш не си дозволиле да зборуваат на оваа тема со своите деца, што е уште една потврда за традиционалните ригидни ставови спрема оваа проблематика.

Испитаници			
	Девојки	Вкупно	%
Испитани	204	204	
Да	3	3	1
Не	63	63	31
Не знам	139	139	68

ви за сексуалниот селф (сексуалното сепство) и традиционалните стеги врзани за обичаите на првата брачна ноќ.

Зад овие аспекти стојат сите семејни фактори кои можат да имаат значајна улога во проблемите на младите, а тоа е развојот на сексуалниот селф (сексуалното сепство).

Така, на прашањето дали е во ред момчињата да имаат предбрачни сексуални односи 75 отсто од машките испитаници сметаат дека е тоа нормална работа, а дури 76 отсто очекуваат нивната идна сопруга да биде невинна.

Корените на ваквите ставови треба да ги бараме во семејствата и во нивните традиционални стеги. Традиционалните воспитни пораки определуваат мошно крути родови улоги. За разлика од традиционалните семејства, во современите, родителите го поттикнуваат развојот на личноста не толку со биолошките определби на полот, туку со психолошките определби на личноста. Во тие рамки, полните улоги на адолесцентот се извор на задоволство, а не конфликтно подрачје. Предуслов за ваквиот развој е и самите родители да ја прифатат со задоволство улогата на сопствениот пол, но и родителската улога. Поттикот за поистоветување со родителите од истиот пол, со наклонетост и прифаќање на родителот од спротивниот пол, е процес во адолесценцијата што предизвикува чувство на машкост кај момчињата, кои можат и треба да ги изразат чувствата, како и прифаќање на женскоста кај девојчињата, што не значи исклучување на девојките од активностите и од нивна афирмација.

Но, за жал, сè уште голем број од момчињата ја инкорпорирале во себе пораката за невиност на своите идни сопруги, кои што во голем дел (68%) ја сметаат за „своја“ и во тој дел имаат ригидни традиционални ставови.

На прашањето, пак, „Зошто сакаш твојата сопруга да биде невинна?“, 68 отсто од машките испитаници истакнале: „јас го сакам тоа“, 21 отсто затоа што така налага традицијата, а 11 отсто заради родителите.

Истиот став може да се забележи и кај прашањето: „Дали би прифатиле вашата сопруга да не биде невинна?“, но овде конкретност на поставувањето на проблемот успева во 42% случаи да ги поттикне момчињата да размислуваат вклучувајќи ја притоа својата адолесцентна бунтовност и земајќи ги предвид современите пораки од своите семејства.

Интересен е ставот на родителските двојки спрема ова прашање, каде 59% од испитаниците апсолутно го поддржуваат патот на ригидната традиција за митот за невиноста, со што ги идентификуваат своите ставови со традиционалните очекувања на средината, а не со потребите на своите деца. Така, на прашањето: „Дали би прифатиле вашата снаа / ќерка да не биде невинна?“, 59 отсто истакнале дека е тоа неприфатливо за нив

Особено се индикативни ставовите на девојките и нивната амбиваленција за прифаќање или отфрлање од страна на партнерот доколку не се придржуваат кон традиционалните норми во врска со ова прашање. Речиси 31 отсто од девојките очекуваат да бидат отфрлени од своите партнери доколку не се невини, а 68% имаат стравови проследени со анксиозност. Само 1% од девојките сметаат дека не би имале проблеми.

Процесот на созревање и прифаќање на самиот себеси подразбира и себепознавање како полого и сексуално битие. Ако сексуалноста ја сфатиме во нејзиното пошироко значење, тогаш значи дека зборуваме за процес на постепено приближување, разбирање и соединување на две биолошки различни, а психолошки блиски личности.

Здравата и зрела личност, паралелно со другите аспекти на сопственото битие, треба да постигне и психосексуална зрелост, односно да го прифати сво-

јот полов идентитет, но и позитивниот однос спрема припадниците на спротивниот пол. Психосексуално

Дали досега сте разговарале на оваа тема со родителите?

Зборувањето за сексуалноста од страна на родителите, очигледно не е само табу тема спрема женскиот пол бидејќи 70% од момчињата не зборуваат за оваа тема со своите родители.

Но исто така е очигледно тоа дека пораките на родителите односно на традицијата се сè уште силни, зашто 78% од младите ги респектираат тие пораки.

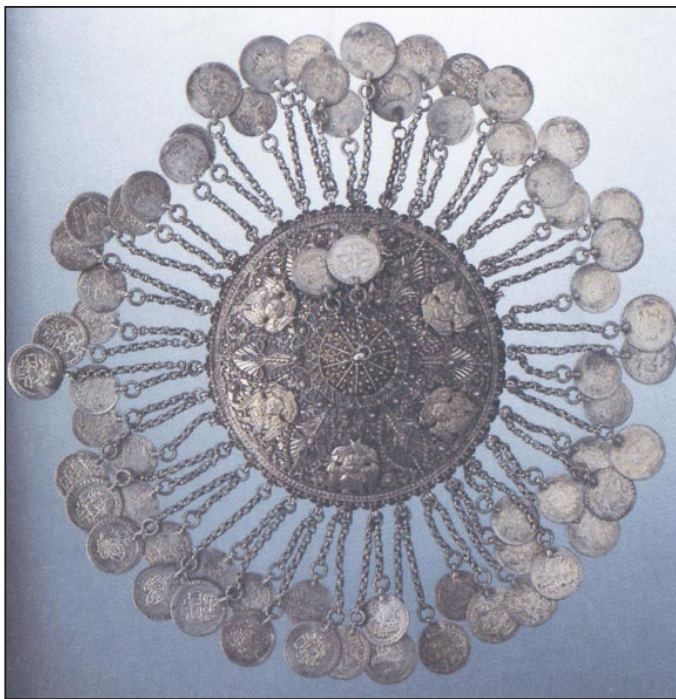
Од одговорите може да се констатира и спременоста на двете групи за промена на овој традиционален ромски обичај, кој активно живеел кај најголемиот број ромски семејства. Така, 66% од испитаниците сметаат дека обичајот треба да се промени, а 60% се подготвени да дадат свој придонес во осовременувањето на ставовите спрема сексуалноста во ромските семејства.

	Испитаници			%
	Момчиња	Девојки	Вкупно	
Испитани	204	204	408	
Да	70	53	123	30
Не	132	151	283	70

зрелата личност, во блиските емоционални врски сака да ги задоволи своите потреби, но и потребите на партнерот, да нема доминантен ниту пак субмисивен став.

Ниту по наша заслуга, ниту пак, по наша вина, во себе го носиме сопствениот лик таков каков што е. Дали сме се прифатиле себеси? Ако е така, тогаш нема да ни биде тешко да им помогнеме и на своето дете, на пријателот, на саканата личност да бидат среќни и да се прифатат себеси.

(Ова истражување е преземено од публикацијата: „За девственоста“, издадена во 2002 година, како проект на женската акција: „Ромки лидерки“)

КАТЕРИНА БОГОВЕВА

Дефинирањето на постоењето на различните ентитети во државава, нивната култура, специфики како научен залог за иднината, е работа која заслужува големо внимание. Познавањето на карактеристиките на населението, неговите взаемни односи можат да бидат огромен придонес во креирањето на политичката, економската, културната и другите стратегии на Македонија, но за жал, искуствата кои ги имаат етнологите и фолклористите, сè уште говорат за зачудувачката рамнодушност со која кормиларите на бродот Македонија, пристапуваат кон големото народно богатство и мудрост, како извор на знаење како понатаму.

Проф. др Анета Светиева, Завод за етнологија при Институтот за географија на Природно-математичкиот факултет во Скопје: “Ние како образовна институција сме особено лимитирани во реализирање на истражувања, бидејќи сме оптоварени со образовниот дел од процесот, каде со оглед на концептот на наставниот план и програмата, со комплетни предавања подеднакво се истражени сите етнички групи и нивната култура: Македонци, Албанци, Турци, со сите турски групи со посебен акцент на Јуруците, Роми, Власи... Во нашиот концепт има место и за магистерски трудови, на пример еден таков е и “Народната носија на Власите и Саракачаните”, но за жал, тој сè уште не е објавен. Би требало објавувањето да е интерес и на приватни лица, а не само на државни институции, бидејќи тоа претставува придонес кон истражувањето на групите на етничките заедници во Македонија. Сме ги истражувале и Албанците на терен, на пример работевме во Горно Врановци од каде имаме собрано доста материјал, но не можевме да направиме многу, поради затвореноста на групата и не познавањето на

тирани во реализирање на истражувања, бидејќи сме оптоварени со образовниот дел од процесот, каде со оглед на концептот на наставниот план и програмата, со комплетни предавања подеднакво се истражени сите етнички групи и нивната култура: Македонци, Албанци, Турци, со сите турски групи со посебен акцент на Јуруците, Роми, Власи... Во нашиот концепт има место и за магистерски трудови, на пример еден таков е и “Народната носија на Власите и Саракачаните”, но за жал, тој сè уште не е објавен. Би требало објавувањето да е интерес и на приватни лица, а не само на државни институции, бидејќи тоа претставува придонес кон истражувањето на групите на етничките заедници во Македонија. Сме ги истражувале и Албанците на терен, на пример работевме во Горно Врановци од каде имаме собрано доста материјал, но не можевме да направиме многу, поради затвореноста на групата и не познавањето на

Кормиларите на бродот Македонија, пристапуваат со зачудувачка рамнодушност кон големото народно богатство и мудрост

Анета Светиева

бродот Македонија, политичарите, економистите, поборниците за развојот на локалната самоуправа, побарале стручно мислење од професорите етнологи, нивните асистенти. “Никој никогаш не нè побарал за мислење. Ние знаеме како е во други земји, на пример, во Словенија, каде нивните професори се директно вклучени во телата на Владата по одредени прашања, дури и по прашање на прифаќање на одредени проекти кои се врзани со таа дејност или целосно произлегуваат од неа.

јазикот. Заради тоа, години назазад, (тоа не е поврзано воопшто со сегашната ситуација и со Охридскиот договор), сме настојувале да го внесеме предметот Балкански несловенски јазици, за студентите да имаат можност да изберат еден од јазиците: грчки, албански, турски, и т.н. и таа нова програма функционира веќе две години наназад. Денес доста студенти слушаат албански и турски јазик, но засега само две години. Ние сме лимитирани бидејќи на Филолошкиот факултет ги нема сите јазици: грчкиот, влашкиот, романскиот. Имаме проблем со плаќањето на часовите, незадоволство има и од двете страни во овој образовен процес. Многу работи не зависат од нас, на секој чекор има кочници кои нè спречуваат нормално да работиме”.

Несомнено се поставува прашањето дали кормиларите на

Познавањето на карактеристиките на населението и неговите взаемни односи можат да дадат огромен придонес во креирањето на севкупниот живот во Македонија

Исто така, тие се инволвирани и во прашањата на локалните самоуправи, дури и во развојот на стопанските дејности. Ние како да не постоиме а директно сврзани со животот во одредени предели во Македонија сме ние етнологите и фолклористите, кои по самата природа на работата, сме обврзани директно да набљудуваме и да партиципираме во истражувањата, во собирање на податоци од разни домени на културата”.

М-р Љупчо Ристевски, професор на Заводот за етнологија: “Не само нашата катедра, воопшто не постои нормална размена на литература со странство. Доведени сме во ситуација да ја немаме литературата и да не знаеме дури што пишувале странците или странските автори за регионот во кој е Македонија. Таков е случајот со архивните материјали во Центарот за истражување на балканските општества на универзитетот во Грац, колекција на професорот Џеол Халперн, светски познат антрополог кој од 1950 - 1970 година перманентно работел во Југославија и заедно со неговата жена собрал огромна збирка на материјали чии што оригиналите се чуваат во архивот во Анхерс. Благодарение на подршката од Институтот отворено општество, годинава ќе работиме на создавање на збирка на професорот Халперн на нашата катедра. Треба да се замислиме што се ни се случувало и што сè уште се случува на ова поле. Тие материјали се истражувања кои повторно се однесуваат на сите етнички групи кои живеат во Македонија”.

Проф д-р Севим Пиличкова, директорка на Институтот за фолклор „Марко Цепенков“

Македонија - симбиоза на различни култури

„Од самиот почеток па, до денес, во рамките на одделенијата при Институтот постои еден оддел во кој работат по еден претставник на етничките заедници во Македонија: истражувач на албанскиот фолклор и етнологи-

ја, истражувач на турскиот фолклор и етнологија, истражувач на влашкиот фолклор и етнологија и истражувач на ромскиот фолклор и етнологија. Егзистирањето на производите од духовната и материјалната народна култура, евидентирани во мултиетничките и мултикултурните услови на создавање и опстојување, доведоа до различни взаемни влијанија и симбиоза за што сведочат многу заеднички мотиви, теми и проблемски аспекти со различни варијанти на манифестацијата”.

Дали научната мисла на фолклористите и етнологите е консултирана при изготвувањето на развојните стратегии во земјата?

„За реализација на сите на-

ши активности, досега сме имале разбирање и соработка од Министерството за образование и наука, но тоа застанува само на полето на финансирањето. До сега не сме консултирани, а зошто не ми е јасно, а можеби им е јасно на тие кои не не консултираат. Секогаш кога политичарите имаат потреба да зборуваат, но и да направат нешто во врска мултиетничкиот карактер на егзистирање, живеење, соживот во Македонија, нека нè консултираат и нас што сме специјалисти за фолклористика, фолклор, етнологија во врска со народната усна историја, а потоа нека се пишува историјата. Тоа ќе биде добро за нивната конкретна цел и за заедничките резултати”.

ИЗДАНИЈА

НВО Конгрес 2002

Фондацијата Институт отворено општество - Македонија, деновиве ја промовираше книгата “НВО Конгрес 2002”, во која се дадени согледувања, анализи и препораки на НВО и на единиците на локалната самоуправа за локалниот и за регионалниот развој на Република Македонија.

Проектот беше спроведен во целата Република, а се работеше во седум региони: брегалнички, кичевско-охридски, кумановско-кривопаланечки, повардарски, полошки и скопски. Низ повеќе панели и секторски работилници, невладините организации, граѓаните и претставниците на локалната самоуправа дискутираа за состојбите и проблемите во областите на одржливиот развој, образованието, здравството, инфраструктурата,

комуналните прашања, внатрешно раселените лица, економското закрепнување, животната средина, меѓуетничката толеранција и соработка. Исто така, се дискутираше и за состојбите во невладините сектор и неговиот натамошен развој. Проектот продолжува и оваа година - се планираат локални дискусии во спомнатите региони, а во март треба да се одржи Форум на кој аналитички ќе се пристапи кон наодите на НВО Конгресот.

Проектот беше спроведен во соработка помеѓу ФИОМ и Меѓународниот совет на НВО, а финансиски го поддржа ФИОМ. Високиот комесаријат за бегалци на ООН - УНХЦР и Католичките служби за помош - ЦРС. (М.И.)

Најдобра новинарска истражувачка сторија во 2002 година

Награден - „случајот Апостолов“ на Драган Антоновски

Институтот отворено општество - Македонија, минатиот петок, во кафе барот “Медиум” и официјално му ја додели на новинарот на А1 телевизија, Драган Антоновски, наградата за најдобра новинарска истражувачка сторија за 2002 година.

Според членовите на жири-то: Гордан Калајчиев, Владимир Филиповски и Рефет Абази, Антоновски е добитник на оваа награда затоа што неговата серија стории за Апостол Апостолов, ја

поттикна интервенцијата на институциите на системот во случајот на еден обичен граѓанин.

Наградата изнесува 1.500 американски долари, нејзината основна цел е да го поддр-

жи професионализмот во новинарската професија, како и да ги поттикне новинарите во следење на состојбите во општеството и нивното пласирање во јавноста.

Во конкуренција за оваа награда се најдоа десетина истражувачки проекти: “Тивка егзекуција на велешките деца” од Стојанка Митревска, “Дневник”; “Расколот во МПЦ”, од Катерина Блажевска, “Дневник”; “Чија е мистериозната палата што се гради во елитната скопска населба”, на “Вест”, “Ако не корумпираш цариник - ништо од бизнисот” на тимот: Верица Ми-

ланова, Петре Димитровски, Билјана Здравковска, Зоран Поповски и Игор Петревски, “Капитал”; “Македонски и Албански во два паралелни света” на Гордана Стојановска - Ицевска, “Капитал” и “Лоби”; “Барање на други начини за опстанок” (судбината на вработените во Југохром), на Неџбедин Шаќири, “Лоби”; “Сторија за фискализацијата” Сабина Факиќ, А1 телевизија; “Сторија за годишен извештај на Државниот завод за ревизија” (за работењето на некоји институции од јавниот сектор), на Горан Петрески, А1 телевизија; “Сторија за бездомните лица” на Анита Петровска, Канал 5.

Мокта е во народот

МОКТА Е
ВО НАРОДОТ

Зеднички проект на:
Центар за развој на медиуми
и “Утрински весник”

Финансиски поддржан од:
Институт Отворено
Општество – Македонија

Излегува секој
последен четврток во месецот

Уредуваат:
Роберто Беличанец,
Гордана Дувњак,
Билјана Бејкова

Графичко уредување
Игор Перчулкиевски

е-маил: infocentar@sonet.com.mk